

С. А. Мукоєд,
магістрант, Київський національний університет ім. Т. Шевченка

ВАЛЮТНО-ФІНАНСОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ВАЛЮТНОГО СОЮЗУ

Дослідження та аналіз концептуальних проблем організації валютно-фінансових відносин, стрімкий розвиток сучасної теорії світового господарства, зростаючий рух інвестиційних ресурсів, позичкових та товарних капіталів в межах кредитно-фінансових інститутів України, в умовах глобалізації міжнародних валютно-фінансових відносин визначаються зростанням ролі ефективної інтеграційної стратегії держави в європейській економічній простір.

Research and analysis of the conceptual problems of organizing monetary relations, the rapid development of the modern theory of the world economy, a growing movement of investment resources, debt and capital goods within the credit and financial institutions of Ukraine, in the context of globalization of international monetary relations are defined as an increase in the effective integration strategy states the European Economic Area.

Ключові слова: Європейський валютний союз, міжнародні резерви, міжнародний економічний ринок, інтеграція, валютно-фінансовий потенціал.

Key words: European Monetary Union, the international reserves, the international economic market integration, monetary and financial potential.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

На межі ХХ та ХХІ ст. на європейському континенті відбулися важливі для усього світу явища, а саме: на Заході Європи — інтеграційні процеси, створений Економічний і валютний союз (далі — ЄВС), свого роду Сполучені Штати Європи. Значущі події відбуваються і в Україні, яка проводить економічні реформи і має реальні перспективи інтеграції з Західною та Центральною Європою.

У даний час Західна Європа підводить підсумки більш ніж півстолітнього досвіду інтеграції. Основою цього процесу є спільні традиції і цінності, ідеали і принципи держав і народів. Західноєвропейські держави пов'язані міцними узами права Співтовариств і загальними інтеграційними інститутами, які зосередили в своїх руках значну частину національного суверенітету і створили простір конструктивного взаємодія національних держав в ім'я спільних цілей та інтересів. Створено єдиний внутрішній ринок, що стало додатковим джерелом росту і підвищення ефективності економіки.

Незважаючи на певні труднощі в правовому закріпленні інтеграції шляхом прийняття Конституції Європейського Союзу, сам процес об'єднання європейських держав в Європейський валютний союз триває.

Дослідження міжнародного економічного ринку, особливо міжнародних валютно-кредитних відносин, являє собою досить складний процес. Але саме ця область досліджень стосовно Європейського Союзу (далі — ЄС), на наш погляд, є найменш вивченою і найбільш перспективною з точки зору впливу на світову економіку. Слід зазначити, що в даний час у вітчизняній доктрині повномасштабної інтеграції у Європейський Союз наріжним каменем української зовнішньої політики стала стратегія повноцінної і повномасштабної інтеграції. Сьогодні найпривабливішою моделлю розвитку для України є ідея об'єднаної Європи. Виконання даної позиції дозволить уряду нашої країни підвищити стандарти життя і захистити права громадян.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

У ході дослідження визначеної тематики та написання даної статті було використано праці, теоретичні положення та висновки, що містяться в роботах вітчизняних науковців, а саме: Ю.А. Атаманюка, В.М. Гейця, В.В. Козюка, Д.Г. Лук'яненка, О.Б. Лупіна, С.В. Науменкова, М.І. Савлука, Ф.І. Рогача та інших. У ході дослідження були використані також наукові праці зарубіжних авторів: Е. Аннерс, Вернер Ф. Ебке, М. Бассоні, А. Дафф, П. Жюйар, Т.К. Хартлі, В. Моравецкого, Н. Муссіс, Ф. Ерхард та інших.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Основною метою даної статті є розкриття діючого механізму інтеграції України до Європейського валютного союзу за допомогою наявного валютно-фінансового потенціалу.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Європейський валютний союз — форма міжнародної економічної інтеграції, що поєднує "Загальний ринок" з проведенням єдиної економічної і валютно-фінансової політики. Створення ЄВС, заснованого на загальній валютно-фінансовій політиці країн-членів, і введення єдиної європейської валюти євро, безперечно, відносяться до числа важливих подій в післявоєнній історії Європи і є одним з головних напрямів стратегії інтеграції в рамках ЄС на нинішньому етапі. Без стабільної європейської валюти стає неможливим проводити єдину валютно-економічну політику, яка є основною передумовою для переходу на новий рівень політичної інтеграції. Єдина європейська валюта має всі шанси стати чи не найсильнішою в світі, оскільки є ще одним фактором економічної стабільності ЄС, полегшити боротьбу з інфляцією, підвищити конкурентоспроможність товарів і послуг країн-членів ЄС в боротьбі за ринки з США і Японією.

Європейський валютний союз складається з двох рівнів за значенням частин: загальної економічної і єдиної грошово-кредитної. Оскільки не всі країни потрапляють у другу частину, вони стають учасниками першої. Адаже загальна економічна політика ЄС поширюється на всі країни ЄС незалежно від їх членства в зоні євро. Таким чином, тісна взаємодія двох складових ЄВС призводить до того, що між економічною і валютною політикою часто неможливо провести явну межу.

Слід зазначити, що наявність розвиненої валютної системи — основна умова нормального функціонування економіки будь-якої країни. Інституційний потенціал валютної сфери за останні роки зазнав істотних змін. Банківські системи стали відігравати важливу роль у реалізації технологічних аспектів валютного розвитку. У даний час на тлі розвитку глобалізації переваги на світовому фінансовому ринку отримують ті, хто використовує сучасні технології, встановлює нові канали доступу до своїх ринків, створює нові ринки.

У вітчизняній науковій літературі та періодичній пресі дуже часто інтерпретацію ЄВС зводять лише до єдиної європейської валюти. Слід зазначити, що всередині ЄВС економічний і валютний елементи даної стадії інтеграції тісно по-

в'язані між собою і окремо існувати не можуть. Загальна економічна політика потрібна, щоб сформувати єдиний економічний простір, і для цього необхідні загальна валютно-фінансова політика та єдина грошова одиниця. Крім того, сам валютний союз немислимий без загальної економічної політики, оскільки єдина валюта не зможе функціонувати, якщо відрізняються національні темпи інфляції, процентні ставки, рівні державної заборгованості тощо. Тому Європейський Союз — єдине з інтеграційних угруповань світу, яке здатне перейти до єдиної валюти, оскільки тільки там закінчено формування єдиного внутрішнього ринку.

В аспекті цього особливо актуальним стає дослідження інтеграційних процесів на європейському континенті, виникнення і формування Європейського економічного і валютного союзу, його місце у світовій валютній системі, вплив на формування єдиних валютних відносин на інших континентах.

Принциповою основою зовнішньої політики України має стати цілісність і системність, розуміння власних національних інтересів і шляхів, якими вони можуть бути реалізовані. Тривалий підготовчий період перетворив увесь комплекс відносин Україна — ЄС на стрижень стратегії економічного та соціального розвитку нашої держави. Нині саме європейській інтеграції України підпорядковані інституційні перетворення та вся політика внутрішніх реформ [1, с. 128].

На сьогодні головними геостратегічними пріоритетами України є налагодження ефективної валютно-фінансової взаємодії з ЄС. А тактичним завданням для реалізації визначеної стратегічної мети є застосування сучасних інтеграційних механізмів та виявлення необхідного інструментарію. Даних пріоритетних напрямів також притримуються інші європейські країни, в яких кінцевою метою є господарське зближення з Європейською спільнотою. Незважаючи на те, що мета зовнішньоекономічної стратегії країн-сусідів ЄС багато в чому є тотожною з Україною, шляхи досягнення цієї мети мають свої особливості, оскільки різні національно-господарські системи діють за відмінними характеристиками.

На думку дослідника-економіста Лук'яненка Д.Г., саме відмінності різних національно-господарських систем чітко відображені у сфері грошово-кредитної і валютної політики, де кожна країна на стадії перехідного періоду застосувала свою стратегію та використовувала свої засоби імплементації. І зважаючи на зростаючу роль валютно-фінансових чинників у сучасному міжнародному інтеграційному процесі, саме визначення показників кредитно-фінансового потенціалу, критичний аналіз господарських засад так званого стартового поля євроінтеграції України, обумовлює ефективність механізмів реалізації зовнішньоекономічної стратегії нашої держави на довгострокову перспективу [2, с. 381].

Фінансова система відіграє визначну роль у процесі економічного зростання, оскільки вона є основою для надання фінансових засобів при накопиченні капіталу і розповсюдження нових технологій. Розвинена фінансова система повинна:

- мобілізувати заощадження шляхом направлення невеликих за обсягом приватних заощаджень у прибуткові крупні інвестиції, одночасно забезпечуючи заощаджувачам високий рівень ліквідності;
- мінімізувати ризики приватних вкладників, дозволяючи диверсифікацію інвестицій;
- зменшувати вартість отримання та оцінки інформації щодо перспективних проектів, наприклад, шляхом створення спеціалізованих інвестиційних служб;

Таблиця 1. Структура інвестицій в основний капітал за джерелами фінансування

Показник	2007	2008	2009	2010	2011
У фактичних цінах, млн грн.					
Усього	188486	233081	15177	150667	209130
у тому числі за рахунок:					
коштів держбюджету	10458	11576	6687	9479	15599
коштів місцевих бюджетів	7324	9918	4161	4357	6111
власних коштів підприємств та організацій	106520	132138	96019	83997	112989
кредитів банків та інших позик	31182	40451	21581	20611	37436
коштів іноземних інвесторів	6660	7591	6859	3429	6544
коштів населення	18348	21084	10294	20829	19573
інших джерел фінансування	7914	10323	6176	7965	10878
Відсотків до загального обсягу					
Усього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
у тому числі за рахунок:					
коштів держбюджету	5,6	5,0	4,4	6,3	7,5
коштів місцевих бюджетів	3,9	4,2	2,7	2,9	2,9
власних коштів підприємств та організацій	56,5	56,7	63,3	55,7	54,0
кредитів банків та інших позик	16,6	17,3	14,2	13,7	17,9
коштів іноземних інвесторів	3,5	3,3	4,5	2,3	3,1
коштів населення	9,7	9,1	6,8	13,8	9,4
інших джерел фінансування	4,2	4,4	4,1	5,3	5,2

Джерело: [5].

— допомагати проводити моніторинг інвестицій з метою мінімізації ризику невірного управління ресурсами [3, с. 189].

На шляху до євроінтеграції України важливим є не просте копіювання досвіду інтеграції інших зарубіжних країн, а поєднання існуючих можливостей та національних особливостей економіки нашої держави.

Отже, саме розвиток валютно-кредитного сектора України в умовах поглиблення фінансової глобалізації повинен визначати складові валютно-фінансового потенціалу євроінтеграції України. Це має здійснюватися у двох стратегічних напрямках:

- проникнення і участі України у європейських капіталопотоках, у формі прямих та портфельних інвестицій, а також похідних фінансових інструментів;
- формування оптимальної моделі грошово-кредитної політики у контексті створення макроекономічної бази, яка відповідала б стандартам валютно-фінансової інтеграції Європейського Союзу [4].

Інвестиційний бум на початку 2011 року став одним з основних факторів, що визначив високу динаміку реального зростання ВВП (7,7 відсотка у січні-липні 2011 року, 7,9 відсотка у січні-червні 2011 року). Європейські інвестори, як правило, сподіваються на внутрішню ставку доходності в межах від 10 до 30%, а залучаючи ресурси на європейському ринку позичкових капіталів під менші відсотки, задовольняються ставкою, нижчою за 20% [2]. За оцінками експертів, обсяги валового нагромадження основного капіталу у I півріччі 2012 року реально збільшаться порівняно з аналогічним періодом 2011 року на 22—25%, а обсяги інвестицій в основний капітал — за даними Держкомстату, на 32,2 відсотка (табл. 1).

Отже, з табл. 1 можна зробити висновки, що структура інвестицій в основний капітал за джерелами фінансування за період 2007—2011 рр. мала зміни. У 2011 році сума інвестицій в основний капітал збільшилася порівняно з 2010 роком на 58463 млн грн., що є позитивним зрушенням та збільшенням показника на 38,8%. За джерелами фінансування, збільшення відбулося: за рахунок коштів держбюджету на 6120 млн грн. (збільшення показника на 19,0%); за рахунок коштів місцевих бюджетів — 1754 млн грн. (у відсотковому співвідношенні показник 2011 року залишився не змінним порівняно з показником 2010 року); за рахунок власних коштів підприємств

Таблиця 2. Міжнародна інвестиційна позиція України за період 2009—2011 рр. млн дол. США

Показник	На 01.01.2010 р.	На 01.01.2011 р.	На 01.01.2012 р.
Прямі інвестиції в Україну	52021	57985	64513
Акціонерний капітал та реінвестовані доходи	46943	52092	57393
Інший капітал	5078	5893	7120
Портфельні інвестиції	15567	20034	21743
Цінні папери, що дають право на участь у капіталі	2421	2773	3588
Інші сектори	2421	2773	3588

Джерело: [7].

та організацій — на 28992 млн грн.; за рахунок кредитів банків та інших позик — на 16825 млн грн. (на 30,7 %); за рахунок коштів іноземних інвесторів — на 3115 млн грн. (на 34,8 %); за рахунок коштів населення інших джерел фінансування — на 2913 млн грн. Попри високі темпи зростання інвестиційних витрат, слід зазначити, що на сучасному етапі найбільш привабливими галузями української економіки для інвесторів є види економічної діяльності, які не є основними чинниками інноваційного розвитку країни та не відносяться до високотехнологічних.

На сучасному етапі розвитку України рівень віддачі від інвестицій порівняно з даними відповідних галузей інших країн Західної Європи є достатньо високим, що приваблює іноземних стратегічних інвесторів. Предметом зацікавленості інвесторів є підприємства, які здійснюють фінансову діяльність, насамперед, банки.

За даними західноєвропейських аналітичних агентств, однією з головних відмінностей українського ринку злиття та поглинання є те, що на покупки іноземних інвесторів припадає більш ніж 72 відсотки всього ринку [5].

Разом із тим, економіка України продовжує характеризуватися істотними структурними невідповідностями і деформаціями. Так, Україна посіла 76 місце з 187 країн у рейтингу індексу розвитку людського потенціалу (ІРАП) ООН за 2011 р. При цьому Україна втратила 7 позицій у порівнянні з торішнім рейтингом — тоді Україна була 69-ю. Тим не менше, 76-е місце за класифікацією ООН входить до групи країн з високим рівнем людського розвитку (48—94 місця).

ІРАП — інтегральний показник, що розраховується щороку для порівняння та вимірювання рівня життя, грамотності, освіченості й довголіття як основних характеристик людського потенціалу досліджуваної території. Він є стандартним інструментом при загальному порівнянні рівня життя різних країн і регіонів. Індекс публікується в рамках Програми розвитку ООН у звітах про розвиток людського потенціалу і був розроблений у 1990 р. групою економістів на чолі з пакистанцем Махбубом-уль-Хаком. Індекс публікується ООН у щорічному звіті про розвиток людського потенціалу з 1990 р. [6].

При підрахунку ІРАП враховуються три види показників: очікувана тривалість життя — оцінює довголіття; рівень грамотності населення країни (середня кількість років, витрачених на навчання) і очікувана тривалість навчання; рівень життя, оцінений через ВНД на душу населення за паритетом купівельної спроможності (ПКС) в доларах США.

Укладачі рейтингу відзначили, що очікувана тривалість життя в Україні — 68,5 років, у середньому в нашій країні треба витратити 11,3 років на навчання, рівень життя оцінений в 6,175 тис. дол. на людину, рівень грамотності дорослого населення складає 99,7%. Значення ІРАП України за 2011 р. становить 0,729. За даними ООН, населення України в 2011 р. становить 45,2 млн осіб, на 2030 р. прогнозується вже 40,5 млн. Міське населення складає 69,1%, середній вік — 39,3 року. За індексом гендерної нерівності (0,335) Україна зайняла 57 місце з 146 країн [6].

Важливо зазначити, приріст іноземного капіталу в Україні у 2011 році спостерігався в галузях промисловості (металургія, харчова, переробна, нафтова, хімічна, машинобудування), будівництва, транспорту та зв'язку, на підприємствах оптової торгівлі і посередництва у торгівлі, операціях з нерухомістю.

Динаміка міжнародної інвестиційної позиції України представлена у статистичному звіті Національним банком України (табл. 2) [7].

Із табл. 2 можна зробити висновок, що за період 2009—2011 рр. уряд України покращив показники міжнародної інвестиційної позиції та підвищив показники валютно-фінансового потенціалу євроінтеграції. Незважаючи на певні проблеми економічного характеру, якісні характеристики особливо у фінансовій сфері мають позитивну динаміку.

Проте позитивна динаміка процесу іноземного інвестування в Україні гальмується певними чинниками, а саме: нечіткою правовою системою; нестабільним економічним становищем; надмірним державним регулюванням; проблемами щодо визначення та встановлення прав власності; відсутністю матеріальної інфраструктури; низьким рівнем доходів громадян; проблемами виходу на внутрішній і зовнішній ринки.

Сьогодні важливо не втратити наявні позиції інвестиційного іміджу та відповідні показники валютно-фінансового потенціалу євроінтеграції України.

ВИСНОВКИ

Важливу роль у досягненні стратегічних цілей наближення України до Європейського валютного союзу має відігравати формування дієвих правових, інституціональних й економічних засад на основі узагальнення та систематизації принципів грошово-кредитних політик європейських країн. Разом з тим необхідно зазначити, що європейська інтеграція є складним і важким шляхом, що зумовлений передусім процесом внутрішніх та зовнішніх трансформацій в політичній, економічній та соціальній сферах. Саме окреслення оптимальної моделі фінансово-кредитної системи, її самодостатність і відповідність реальному сектору економіки на сучасному етапі визначають детермінанти господарського розвитку держави.

Література:

1. Послання Президента України до Верховної Ради України "Про внутрішнє і зовнішнє становище України у 2010 році". — К.: Інф.-вид. центр Держкомстату України, 2010. — 182 с.
2. Лук'яненко Д.Г. Міжнародна економічна інтеграція. — К.: КДЕУ, 2006. — 455 с.
3. Луцишин З. О. Глобальна фінансова архітектура світового господарства та проблеми міжнародного руху капіталу / З. О. Луцишин // Вісник Тернопільської Академії народного господарства: наук. журнал. Вип. 5—1. — Тернопіль: "Економічна думка", 2004. — С. 189—203.
4. Банківська система України — результати діяльності у 2011 році [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [http://www.nabu.com.ua/analysis/analysis_reserv/pdf/Ukrainian%20banks%20market%202011%20\(in%20-Ukrainian\).pdf](http://www.nabu.com.ua/analysis/analysis_reserv/pdf/Ukrainian%20banks%20market%202011%20(in%20-Ukrainian).pdf)
5. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua
6. Україна опустилася в рейтингу людського розвитку ООН на 7 позицій [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.rbc.ua/ukr/top/show/ukrain-opustilas-v-reytinge-chelovecheskogo-razvitiya-oon-03112011140300>
7. Офіційний сайт НБУ [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=44465

Стаття надійшла до редакції 05.12.2012 р.